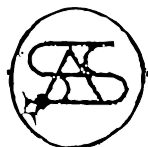

FÓRUM ARCHIVÁROV

Roč. IX. č. 1

Január 2005

NA ÚVOD ...

Vážené kolegyně, kolegovia,

Po dlhšej prestávke dostávate opäť do rúk, presnejšie povedané E-mailovej schránky archívu, kde pracujete, príp. na Vašu konkrétnu adresu Fórum archivárov, ktoré za uplynulé dva roky prestalo vychádzať. Táto prestávka bola zapríčinená dvomi skutočnosťami: Po prvé po výpočte nákladov na vydanie jedného čísla, keďže Výbor SSA chcel vylepšiť vzhľad FA, sme museli konštatovať, že na pravidelné vydávanie FA formou kvalitnejšej tlače cez niektorú tlačiareň jednoducho nemáme finančné prostriedky. Navyše aj poštovné, ktoré bolo uhrádzané prevažne z rozpočtu jedného archívu, po prechode všetkých štátnych archívov pod jednotné riadenie narazilo na problémy. Tento problém sme sa rozhodli riešiť tak, že

FA budeme zasielať členom, ktorí majú E-mailovú adresu elektronickou poštou a každý si vytlačí, alebo nevytlačí jednotlivé čísla podľa svojho uváženia. Týmto ušetríme nielen poštovné, ale aj výrobné náklady. Druhou príčinou, ktorá nám bráni vo vydávaní FA, je nedostatok príspevkov. Pravdu povediac, aj číslo ktoré dostávate do rúk, je v mnohom už neaktuálne, keďže sú v ňom uverejnené príspevky zo 6. archívnych dní. Samozrejme ďalšie čísla, ktoré vydáme v blízkej budúcnosti ohľadne príspevkov, ktoré odzneli na archívnych dňoch „dobechnú“ do súčasnosti existujúci sklz, avšak tým sa problém príspevkov nevyrieši. Preto aj touto cestou sa obraciame na Vás všetkých, ktorí ste za uplynulé dvojročné obdobie

pociťovali, že Vám chýba náš obvyklý časopis, aby ste svojimi príspevkami obohatili obsah budúcich čísiel. Sme rozhodnutí do nevyhnutnej miery znížiť počet strán budúcich čísiel FA. Uávierku každého čísla plánujeme vždy ku 25. dňu v mesiaci a potom budeme expedovať hoci aj menejstranové FA. My sme za uplynulé obdobie skutočne pociťovali medzeru v komunikácii medzi archivármi tým, že náš časopis nevychádzal, veď v našom odbore aj v našej societe sa udiali mnohé zmeny, o ktorých dozaista by bolo treba podiskutovať, povedať svoj názor, navrhnúť zlepšenie, aby sme náš odbor posunuli dopredu. Samozrejme túto prácu nemôže robiť len kolektív jedného archívu, je to tímová práca a bez Vašej pomoci nebude mať úspech ani v nasledovnom období.

Spoločnosť slovenských archivárov pripravuje aj na rok 2005 pre členov niektoré podujatia, o ktorých by sme Vás radi informovali – predovšetkým by sme mali opätovne organizovať archívne dni – už deviate v poradí, ktoré podľa predbežného dohovoru s Mestským archívom v Košiciach, ktorý si zobral na seba prevažnú časť organizačných povinností, sa budú konať 17. – 19. mája 2005. Tému Vám oznámime

v najbližšom čísle, ktoré dostanete do rúk v prvej dekáde februára 2005. V roku 2005 by sme chceli organizovať aj exkurziu do niektorého zahraničného archívu, presné miesto zatiaľ nemáme stanovené. Naším členom by sme radi aj v roku 2005 poskytli určité zľavy, ktoré ale budú podmienené tým, koľko peňazí SSA obdrží na základe Vášho rozhodnutia. V najbližšom čísle FA totiž chceme zverejniť presné údaje, kam môžete zaslať 2% z Vašich daní, keďže vedenie SSA už v priebehu mesiaca november 2004 zaregistrovalo naše stavovské združenie do celoslovenskej evidencie občianskych združení, ktoré sa o tieto financie môžu uchádzať. Samozrejme výbor SSA bude rád, ak aj Vy napíšete, na koho by sme sa mohli obrátiť, aby sme príjmy z týchto daní ešte zvýšili.

Vážené kolegyně, kolegovia, uvítame každý Váš nápad, ktorý sa týka Fóra archivárov. Všetky Vaše návrhy sa budeme snažiť akceptovať. Dúfame, že aj archívy, ktoré sa ešte dodnes nepredstavili na stránkach nášho bulletinu využijú možnosť napísať o sebe niečo konkrétne. Príspevky prosíme zasielať E-mailom na adresu archívu v Šali. Samozrejme, kto nemá k dispozícii elektronickú

poštu, môže svoje príspevky zasielať aj klasickým spôsobom.

Dúfame, že naša snaha pokračovať vo vydávaní FA nenarazí

opätovne na pasivitu našej archivárskej obce. Očakávame Vaše príspevky!

Veronika Nováková

Zo 6. archívnych dní na Slovensku

Na margo 6. archívnych dní v SR

Na tému „Archívy a verejnosť“ odznelo v Senci v roku 2002 viacero zaujímavých prednášok. Keď som si ich po skončení podujatia v mysli rekapitulovala, vyšlo mi, že v prednáškach, ale i v diskusii sa hovorilo výlučne o tom, aké služby a produkty archívy resp. registratúry podnikových archívov poskytujú /prípadne aj neposkytujú/ verejnosti. Nikto však nespomenul, že existuje aj druhá stránka mince.

Viem, že zámerom tohtoročného stretnutia bolo zmapovať a predostrieť publiku rôzne formy práce a ďalších aktivít všetkých typov archívov a že všade, kde prichádza ku kontaktu dvoch subjektov, dochádza automaticky aj k ich vzájomnému ovplyvňovaniu. Napriek tomu by som

chcela aspoň spomenúť, že požiadavky verejnosti síce na jednej strane nadmieru zaťažujú archivárov administratívnou činnosťou, no na strane druhej pomáhajú archivárom v ich odbornom raste. Tu nemám na mysli len nutnosť zvládnutia množstva právnych predpisov, rozširovania poznatkov z dejín správy i o štruktúre náležitých archívnych fondov a konkrétnych archívnych dokumentov. Chcem vyzdvihnúť najmä vplyv bádateľskej verejnosti. Bádateľ, ktorý sa venuje určitej historickej či praktickej téme odovzdáva časť svojich poznatkov archivárovi, inšpiruje ho v archivárskej, ale i vedeckej práci, pomáha mu upresniť identifikáciu niektorých archívnych dokumentov a pod. Požiadavky verejnosti umožňujú

prezentáciu archívnych dokumentov /archívov, archivárov/ či už na výstavách, seminároch, sympóziách, ale aj v publikáciách. Ani vydávanie reprodukcí archívnych dokumentov by bez záujmu a najmä finančnej podpory druhej strany nebolo možné. /Např. pre reprezentačno - propagačné účely Slovenského vodohospodárskeho podniku v B.Štiavnici bol vydaný súbor

grafických listov „Tajchy“ – reprodukcí 12 historických plánov vodných nádrží z archívnych fondov ŠÚBA Banská Štiavnica. To by sa samotnému archívu ťažko podarilo/.

Teda sme tu jedni pre druhých, vzájomne si pomáhame a ovplyvňujeme sa, i keď miera pomoci býva rozdielna.

Elena Kašiarová

Sprístupnenie archívneho fondu Slovenskej televízie pre širokú verejnosť

Dňa 3.11.1956 začalo vysielat' Televízne štúdio Bratislava ako prvé na Slovensku. Tento dátum možno považovať za zrod budúcej Slovenskej televízie, ktorá od prvého dňa vyrábala a vysielala televízne relácie. Z tejto činnosti vznikli a neustále vznikajú písomné, obrazové, zvukové i zvukovo - obrazové záznamy, z ktorých sa stali archívne dokumenty rôznych typov. Systematickejšia archívna práca s vytváranými záznamami začala v roku 1961, kedy vznikol Archív STV, vtedy pod názvom Archívy a dokumentácia.

Od roku 1956 sú v ňom archivované desaťtisíce audiovizuálnych dokumentov – filmov,

spravodajských šotov, videozáznamov, ale aj zvukových záznamov, notových materiálov, fotografií, scenárov a spisov. Ich hodnota, najmä historická, je takmer nevyčísliteľná. Dotýka sa to nielen fabulovanej – hranej tvorby, ktorá vychovávala masu divákov a sprístupňovala kultúru do všetkých kútov našej vlasti, ale aj ostatnej dokumentárnej, publicistickej, spravodajskej či vzdelávacej tvorby.

System dokumentačného a kata - logizačného spracovania archivovaných materiálov bol v Archíve STV do konca 80-tych rokov realizovaný tvorbou klasických kartoték a katalógov v lístkovej podobe. Informácie boli spracovávané pomocou špeciálneho

televízneho systematického triednika, ktorý vznikol na báze medzinárodného desatinného triedenia. Viackriteriálne vyhľadávanie v rôznych typoch katalógov bolo síce prístupné pre oprávnených užívateľov, ale v konečnom dôsledku bol tento proces zdĺhavý a nie vždy v priereze dával ucelený obraz danej problematiky v rámci rešeršného dotazu. Preto sa na sklonku 80. rokov začalo pracovať na využití výpočtovej techniky v informačnom systéme Archívu STV tak, aby sa podstatne uľahčil prístup k požadovaným informáciám podľa rôznych kritérií. Bolo potrebné získať hardware i software a prispôbiť ho našim podmienkam. Možno konštatovať, že do 11 databáz zaznamenávame retrospektívne i priebežne údaje o všetkých uchovaných archívnych dokumentoch. Pracujeme pomocou multi-databázového informačného systému AREV /Advanced Revelation – Pokročilé odhalenie/ a knižnično-informačného systému Mikro CDS/ISIS. Súčasná úroveň dokumentačno-informačného spracovania, ktoré zďaleka nie je ukončené, umožňuje však už dnes veľmi solídne vyhľadávanie a sprístupnenie, ktoré pred niekoľkými

rokmi bolo z časových dôvodov nemysliteľné.

Ešte krátka zmienka o súčasnom postavení Archívu v Slovenskej televízii. V rámci organizačnej štruktúry patríme pod priame riadenie riaditeľa vysielania programu STV. Ak si uvedomíme, že podiel vysielania archívnych audiovizuálnych dokumentov v programe STV neustále narastá, potom je jasné, že celá STV je priam bytostne závislá od existencie a spoľahlivého fungovania svojho archívu. Pracovníci Archívu sa teda dostali z pozície „obyčajných archivárov, či dokonca skladníkov“ do pozície rovnocenných partnerov dramaturgom, režisérom a ďalším tvorivým programovým pracovníkom. Stávajú sa teda de facto spolutvorcami novovznikajúcich relácií /či archívnych audiovizuálnych dokumentov/, zatiaľ bohužiaľ bez adekvátneho materiálneho ohodnotenia.

Ďalej by som sa chcel venovať tomu typu archívnych dokumentov, ktoré sú pre Slovenskú televíziu najvladnejšie – audiovizuálnym záznamom. Ak budem teda v ďalšom hovoriť o archívnych dokumentoch, mám na mysli audiovizuálne archívne dokumenty.

Sprístupňovanie archívnych dokumentov STV pre širokú verejnosť sa realizuje viacerými spôsobmi. Možno hovoriť o dvoch základných rovinách: priame sprístupnenie dokumentu, resp. jeho plnohodnotnej kópie a sprístupnenie informácií o dokumente. V mnohých prípadoch sa tieto dve roviny prelínajú a vzájomne dopĺňajú. Na tomto mieste je potrebné konštatovať, že ak hovorím o plnohodnotnej kópii televízneho archívneho dokumentu, je to skutočne tak. Súčasná digitálna záznamová technika nielenže umožňuje prepis 1:1 bez straty kvality, ba práve naopak, umožňuje i technicky „vylepšiť“ pôvodný záznam /tonalita farieb, odšumenie zvuku a pod./

Druhy sprístupnenia archívnych dokumentov:

1. Najfrekvencovanejším je už spomínané vysielanie televízneho programu, kde môžeme sledovať dve úrovne:

- priame reprízové vysielanie hotových „konzerv“ – t.j. ucelených relácií,
- vysielanie rôznych sekvencií z archívnych dokumentov v rámci novovytvorenej relácie – napr. Historický kalendár.

2. Predajom práv na vysielanie požadovaných relácií /t.j. archívnych

dokumentov/ pre iné televízne spoločnosti.

3. Predajom práv na využitie požadovaných archívnych dokumentov /resp. jednotlivých sekvencií/ iným filmovým a televíznym spoločnostiam /producentom/ pre výrobu ich produktov.

4. Predajom videokaziet VHS s nahratými reláciami pre širokú verejnosť v rámci edičnej činnosti STV. Informácie o ponúkaných tituloch sú dostupné v programových upútavkách televízneho vysielania, ponukovom katalógu a teletexte STV. K dnešnému dňu máme v ponuke 118 titulov rôznych typov a žánrov. Tento druh sprístupnenia archívnych dokumentov predčil všetky naše prvotné očakávania. Na ilustráciu: za rok 2001 sme predali viac ako 40.000 ks videokaziet VHS nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Kompletnú ponuku edície archívnych dokumentov na kazetách VHS máme cez krajské spolky zastúpenú v Buenos Aires, Toronte, Washingtone, Sydney, Ženeve /Múzeum slovenskej kultúry/ a v Báčskom Petrovci. Onedlho /15. novembra/ rozširujeme našu ponuku aj o formát DVD /Pásli ovce valasi, Národné kultúrne pamiatky/.

5. Predajom videokaziet VHS s požadovanými archívny

dokumentmi individuálnym záujemcom na nekomerčné využitie /požiadavky typu „môj dedko účinkoval ... a chcem mať tú nahrávku“/. Túto činnosť chápeme v prvom rade ako službu verejnosti, no napriek tomu prináša i nezanedbateľný komerčný efekt.

6. Rôznym inštitúciám a organizáciám na nekomerčné využitie na základe individuálnych dohôd a zmlúv /sympóziá, semináre, reprezentácia Slovenska v zahraničí a pod./. Za všetky spomeniem spoluprácu so Slovenským olympijským výborom, pre ktorý sme vyrobili špeciálny strihový beztextový dokument o Slovensku /história, folklór, prírodné krásy, kultúrne pamiatky/. Tento dokument vo forme kópií na kazetách VHS rozdávali záujemcom naši olympionici na olympijských hrách v Atlante.

7. Spolupráca s rôznymi kultúrnymi inštitúciami pri ich edičnej činnosti, napríklad pri vydávaní rôznych personálnych bibliografií či zborníkov, ktorých samozrejmosťou súčasťou je i súpis relevantných archívnych dokumentov STV /napr. zborník Jozef Budský v edícii Galéria osobností slovenského divadla, ktorý vydal Kabinet divadla a filmu SAV alebo personálna bibliografia Mária Ďuríčková, ktorú vydala Krajská štátna knižnica Ľudovíta Štúra vo Zvolene/.

8. Individuálnym bádateľom, študentom a pod. pri rešpektovaní „Bádateľského poriadku“ a „Prevádzkového poriadku“ Archívu STV. Možno skonštatovať, že práve táto oblasť sprístupnenia archívnych dokumentov zaznamenala v poslednom období značný rozmach, kde v maximálnej miere vychádzame v ústrety najmä študentom z relevantných študijných odborov na VŠMU, AMU v Banskej Bystrici či Masmediálnej fakulty Univerzity Cyrila a Metoda v Trnave.

Na záver dovoľte ešte jedno konštatovanie, či skôr osobný povzdych. V Slovenskej televízii žijeme teraz v napätom očakávaní nového riaditeľa, ktorý bude v poradí už trinástym ponovembrovým riaditeľom. Je televíznou samozrejmosťou, že každé nové vedenie si pokladalo za povinnosť meniť organizačnú štruktúru, znižovať počty pracovníkov, bohužiaľ často na nesprávnych miestach, čo priviedlo STV tam, kde sa dnes nachádza. Všetky tieto zmeny sa logicky prejavili aj v činnosti Archívu a v drivej väčšine negatívnym spôsobom. Napriek tomu sme sa vždy snažili v rámci možností maximálne vychádzať v ústrety všetkým našim užívateľom a sprístupniť archívny fond STV širokej verejnosti čo najúplnejšie.

Možno aj vďaka tomu mnohí naši užívatelia odchádzajú od nás s konštatovaním: „Chválabohu, že v tej

televízii funguje aspoň Archív“. A na to sme hrdí.

Milan Antonič
vedúci Informačného strediska
Archívu STV

Štátny archív v Levoči pomáha pri vzdelávaní študentov rôznych typov škôl

Na 6. archívnych dňoch v Senci sa vo viacerých referátoch hodnotil vzťah archivárov k bádateľom z rôznych hľadísk, všeobecne i v konkrétnych archívoch. Starostlivosť o bádateľov je jedna z dôležitých činností v archívoch, dotýkajúca sa čoraz väčšieho počtu archivárov. Potvrdila to aj téma tohoročných archívnych dní.

V prednáškach sme sa dozvedeli o stave a raste vzdelávania archivárov v súčasnosti, hľadanií ciest do budúcnosti. To je pohľad zvonku. Predkladám Vám sumár poznatkov zo študovne ŠA v Levoči - komu a k akým témam, na aké účely pomáha archív pri vzdelávaní študentov a ich vyučujúcich z rôznych typov škôl.

Sumár sa dotýka rokov 1999 – 2003 (do konca októbra). Je urobený len z prehľadu využívania archívnych

dokumentov. Keby sme brali do úvahy aj využívanie archívnej knižnice, boli by to oveľa väčšie počty bádateľov, aj okruh študijných tém. Medzi bádateľmi je všeobecne známe, že levočská archívna knižnica je bohatá a takmer vždy uspokojí potreby bádajúcich. Študenti a ich učitelia vedia, že je v mnohom porovnateľná s vedeckými knižnicami a že poskytuje skoro úplnú regionálnu literatúru.

Štúdium bádateľov zo zahraničných škôl má stúpajúci trend. Najväčší záujem je z poľských univerzít – až z 15-tich sme mali študujúcich. Frekventované sú témy z dejín Zamaguria, kontakty stredovekých miest, dejiny hradu Stará Ľubovňa, Stanislav Lubomírsky, genealógie, piaristi,

dejiny obcí na severných hraniciach Slovenska.

Najčastejšie využívaný archívny materiál: Spišská župa, Krajský súd Levoča, Sp. biskupstvo – kanonické vizitácie, cirkevné matriky, Magistrát mesta Levoče, okresné žandárske stanice, piaristi v Podolínci.

Z českých vysokých škôl bádatelia využívajú archívne dokumenty z oblasti kultúry, umenia, spoločných dejín ČSR, životopisy vedcov. V archíve boli už študujúci z Univerzity Palackého v Olomouci, zo Západočeskej univerzity v Plzni, zo Sliezskej univerzity v Opave, z Karlovej univerzity v Prahe.

Zo siedmich maďarských vysokých škôl bol záujem o štúdium rodu Csákyovcov, genealógie iných rodov a rodín, o hospodárske pomery v 19.st. a o dejiny miest.

Z iných krajín spomenieme ešte bádateľov z nemeckých univerzít - z Göttingenu, Münsteru, Passova, Weimaru, z dvoch rakúskych škôl a z Talianska - z Gregoriánskej univerzity z Ríma, z Fakulty cirkevných dejín.

Najväčší záujem o genealogický výskum je z USA. Vyst'ahovalectvo prichádzajú občas študovať vedci aj za iným účelom ako súkromným.

Zo slovenských vysokých škôl najviac študentov prichádza z

Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a z Prešovskej univerzity. V študovni bádajú študenti z Filozofickej, Právnickej, Pedagogickej fakulty, z katedier histórie, z Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty. Početnejšie z Košíc a Prešova, ako z iných škôl, bádajú aj ich vyučujúci. Za účelom bádania pre doktorandské štúdium prišlo 5 bádateľov, 31 pre diplomové práce, 8 pre ročníkové a seminárne práce, pre iné vedecké účely 5, ŠVOČ 2, spolu 51 bádateľov.

Okruh študovaných tém je veľmi pestrý. Prevažujú témy spoločenského, kultúrneho, vedeckého, náboženského, politického, hospodárskeho charakteru, dejín školstva, jazykovedné témy, dejiny osobností, genealógie významných rodov a rodín, národnostné zloženie obyvateľstva. V poslednom čase sa opakujú témy o Rómoch a židovská otázka.

Najčastejšie využívané archívne fondy: Spišská župa, Zbierka cirkevných matrik, Krajský súd v Levoči, Magistrát mesta Levoče, Magistrát mesta Gelnice (mestská kniha – kópia), Spišské biskupstvo, Spišské prepošstvo, Zbierka novín a časopisov, fondy osobností, školské fondy, žandárske stanice.

Z Univerzity Komenského bolo od roku 1999 v študovni viac ako 50 študentov a ich učiteľov. Prevažne sú to študenti z Filozofickej fakulty a Rímskokatolíckej cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulty. Témy na diplomové a seminárne práce dostávajú často s prihliadnutím na pôvod študentov – v našom prípade Spiš. Je to dobré pre hlbšie poznanie dejín Spiša prichádzajúcej mladej generácii.

Z Teologického inštitútu Jána Vojaššáka v Spišskej Kapitule máme stálych študujúcich, ktorí robia doktorské, diplomové, seminárne a iné práce. Časté témy sú z dejín farností, obcí a osobností cirkevného života.

Z Trnavskej univerzity báda 18 študentov, z Katolíckej univerzity v Ružomberku 16, z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici 9, z Univerzity Konštantína Filozofa z Nitra 7, z Univerzity Cyrila a Metoda z Trnavy 6, zo Slovenskej technickej univerzity v Bratislave 9, zo Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre 5, zo Žilinskej univerzity 4, z Technickej univerzity v Košiciach 3, z Trenčianskej univerzity 1, z Technickej univerzity vo Zvolene 1.

To, že je dobrý vplyv vyučujúcich humanitných predmetov na stredných školách v našej oblasti, pozorujeme na zvýšenom počte návštev stredo-

školákov v archíve. Žiaci zapojení do stredoškolskej odbornej činnosti, do rôznych vzdelávacích projektov, najčastejšie píšú práce z regionálnych dejín – o svojej obci, meste, významných osobnostiach, o budovách, kultúrnych pamiatkach, o dejinách svojej školy, skúmajú rodokmene vlastných rodín a podobne. Do archívu prichádzajú stredoškólači z gymnázií z Levoče, Spišskej Novej Vsi, Popradu, Kežmarku, Gelnice, zo Strednej priemyselnej školy drevárskej v Spišskej Novej Vsi, zo Strednej pedagogickej školy v Levoči, zo Strednej priemyselnej školy dopravnej v Košiciach, z Hotelovej akadémie v Kežmarku, z Obchodnej akadémie zo Starej Ľubovne a iných škôl.

Záujem o štúdium literatúry v archíve majú, na podnet svojich učiteľov, aj žiaci základných škôl – obyčajne tí, ktorí pracujú v historických a vlastivedných krúžkoch alebo sú zapojení do projektov formou internetovej prezentácie.

Štátny archív v Levoči má špeciálnu miestnosť na exkurzie (zriadil ju ako prvý archív), za účelom poznania archívu, prípadne aj realizácie vyučovacia hodiny napr. dejepisu, literárnej, estetickej, etickej výchovy a iných predmetov.

Za účelom zvyšovania a rozširovania vzdelávania, a nielen v humanitných odboroch, má počet

bádajúcich v Štátnom archíve v Levoči stále stúpajúci trend.

Agnesa Žifčáková

Odborná prax poslucháčov archívniectva

- minulosť - súčasnosť - perspektívy

Keď roku 1950 zakladal profesor Alexander Húščava vysokoškolské štúdium archívniectva na Slovensku, určite si uvedomoval mimoriadny význam archívnej praxe pri formovaní osobnostného a odborného profilu budúceho archivára. Predchádzajúce generácie vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov v slovenských archívoch boli totiž zväčša absolventami histórie, práva či jazykovedy - iba niekoľkí absolvovali aj kurz resp. štátnu skúšku na pražskej Štátnej archívnej škole. Títo archivári získavali potom potrebné praktické archívne pracovné návyky a vedomosti priamo v praxi - napr. od svojich starších kolegov.¹

Vo svojej hodnotiacej správe publikovanej na stránkach časopisu Slovenská archivistika pri príležitosti 15. výročia zriadenia vysokoškolského štúdia archívniectva na FIF UK v

Bratislave (*Archívniectvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v r. 1945 - 1965*) preto Húščava zdôrazňoval v pedagogickom procese význam odbornej praxe, v ktorej, ako uvádzal, *sa overuje teoretická pripravenosť poslucháčov* a ktorá v nerozlučnom spojení s teóriou podľa neho umožňuje *plniť jednu zo základných úloh výchovy najmladšieho pokolenia archivárov.*²

Problematika odbornej archívnej praxe bola odpočiatku spätá s výučbou archívniectva a najmä archívnej teórie. Predmetom archívniectva sa na FIF UK zaoberala Darina Lehotská, ktorá sem prešla po viacročnom pôsobení v jednom z najvýznamnejších archívov na Slovensku - vo vtedajšom Mestskom archíve v Bratislave. Erudovaná a skúsená archivárka sprostredkúvala poslucháčom praktické poznatky zo svojej

archívnej práce a príkladmi z každodennej archívnej praxe ilustrovala a dopĺňala prednášanú archívnu teóriu.³

Odborná archívna prax sa realizovala na základe schválených smerníc. Rozhodujúcu úlohu v tomto procese prevzali archivári - praktici, ktorí viedli a vyhodnocovali odbornú prax poslucháčov. Takéto organizačné zabezpečenie praxe malo svoj nepochybný výchovný význam a prínos. Študenti osobne spoznávali významných archivárov – profesionálov, na istý čas sa stávali ich riadnymi partnermi v práci, získavali nové poznatky a skúsenosti, ktoré mohli kriticky konfrontovať so svojimi školskými vedomosťami. Archivári pri spracúvaní archívnych súborov riešili často mnohé odborné problémy, ktoré vtedy ešte neboli jednoznačne teoreticky ujasnené. Toto všetko nepochybne motivovalo poslucháča k intenzívnemu štúdiu a overovaniu a uplatňovaniu získaných vedomostí v praxi.

Počas denného päťročného štúdia absolvoval poslucháč 15 týždňov odbornej praxe vo vybraných štátnych archívnych zariadeniach - najmä v bratislavských archívoch - obsadených pomerne kvalitnými

kolektívmi archivárov, ktorí sa svojím entuziazmom, obetavosťou a pracovným nasadením vyrovnávali s mnohými neľahkými problémami každodennej praxe a ktorí doslova *zapaľovali* pre archívy a archívniectvo i svojich nádejných kolegov. Týmito pracoviskami boli Mestský archív v Bratislave, Štátny slovenský ústredný archív, Štátny archív v Bratislave a aj Slovenská archívna správa, kde sa vtedy sústredili tvorivo mysliaci archivári z viacerých slovenských archívov, ktorí výrazne prispeli nielen k rozvoju praktického archívniectva, ale aj archívnej teórie.⁴

Obsahová náplň odbornej praxe mala svoje vnútorné členenie a vzostupnú gradáciu - v II. ročníku poslucháči navštevovali archívne pracoviská v Bratislave, oboznamovali sa s archívmi a archivárskou prácou, v III. ročníku už vykonávali v jednotlivých archívoch menej náročné práce (administratívna a bádateľská agenda, triedenie, skartovanie a usporadúvanie moderného spisového materiálu), vo IV. ročníku inventarizovali a aj katalogizovali menšie mladšie fondy a napokon v V. ročníku pracovali so staršími fondami a pripravovali svoje diplomové práce.

Nepochybným oživením štúdia bola odborná prax v zahraničí - poslucháči III. ročníka archívnickva absolvovali v roku 1972 dva týždne povinnej odbornej praxe v Maďarsku,⁵ roku 1975 v NDR⁶ a 1976 v Poľsku.⁷

V školskom 1974/75 sa vysokoškolské štúdium archívnickva redukovalo na 4 roky - v učebných plánoch sa odborná archívna prax skrátila o 4 týždne (obsahová náplň praxe zostala však zachovaná).⁸

Keď sa v školskom roku 1986/87 obnovilo päťročné štúdium archívnickva (ako učebný odbor *archívnickvo s históriou*) odborná prax sa - na počudovanie - nevrátila k pôvodnému rozsahu, ale, naopak, skrátila sa iba na 4 týždne vlastnej praxe a 1 týždeň tzv. archívnej exkurzie. Učiteľia odboru archívnickva na vtedajšej Katedre československých dejín a archívnickva FIF UK proti takémuto projektu učebného plánu protestovali a po konzultáciách na vtedajšom Ministerstve školstva, mládeže a TV SSR a presadili pre študentov tohto odboru 12 týždňov odbornej praxe a týždennú exkurziu vo vybraných archívoch.⁹

Pri organizovaní odbornej praxe spolupracoval odbor archívnickva na

FIF UK v minulosti vždy bývalou Archívnu správou MV SSR. Archívna správa prax organizačne zabezpečovala. Prax sa prednostne uskutočňovala v bratislavských archívoch (z mimobratislavských pracovísk sa vyberali iba tie archívy, v ktorých bola osobnosť konkrétneho archívára zárukou kvalifikovaného a kvalitného zabezpečenia a vedenia praxe).

Neskôr sa pri zadeľovaní študentov na odbornú prax začal zohľadňovať aj už vtedy nie bezvýznamný a zanedbateľný sociálny aspekt (náklady na dopravu, ubytovanie) a prihliadalo sa aj na to, v ktorom archíve sa nachádzajú fondy, ktoré chce poslucháč využívať pre svoju diplomovú prácu. Niekedy takýto prístup negatívne ovplyvnil kvalitu praxe - nie všetky archívy totiž dosahovali želateľnú odbornú úroveň. Ani na kvalitne obsadených pracoviskách nebola automaticky zaručená realizácia praxe požadovanej úrovne - náročné pracovné plány tu často znemožňovali vytvoriť dostatočný priestor na prácu s poslucháčmi, ktorých niekedy v týchto archívoch dokonca vnímali ako určitú záťaž. Ak k tomu prirátame aj občasné využívanie študentov ako lacnej pracovnej sily na vykonávanie

pomocných prác (síce v archíve nevyhnutných, ale na študentov pôsobiacich skôr demotivačne), nemožno sa čudovať, že výchovný význam praxe na študentov sa oslabil a záujem absolventov archívneho štúdia o prácu v archívoch upadal.¹⁰

Po roku 1989 sa výrazne upevnila spolupráca odboru so Slovenským národným archívom, ktorý sa (predovšetkým zásluhou nášho najvýznamnejšieho archívneho teoretika, žiaľ, dnes už nebohého PhDr. Elemíra Rákoša, CSc.) začal usilovať o naplnenie ustanovenia zákona SNR o archívnictve (č. 149/1975 Zb.), podľa ktorého mal byť tento archív hlavným vedeckovýskumným pracoviskom v odbore archívnictva. Slovenský národný archív sa aj svojou organizačnou štruktúrou a perspektívou kvalitného personálneho obsadenia zdal byť najvýhodnejším pracoviskom na uskutočnenie praxe budúcich archivárov. Na základe neformálneho dohovoru odboru archívnictva na FIF UK s vedením SNA sa tento archív stal hlavným školiacim pracoviskom pre poslucháčov archívneho štúdia na FIF UK.¹¹ Odbornú prax tu povinne absolvovali poslucháči II. až IV. ročníka štúdia (odbornú prax v V. ročníku vykonal

poslucháč spravidla tam, kde potom absolvoval aj svoju diplomovú prax; v II. ročníku bola predpísaná aj archívna exkurzia). Obsahová náplň praxe poslucháčov v SNA sa postupne stabilizovala do tejto konkrétnej podoby: v II. ročníku sa poslucháči počas 5 dní oboznámili s archívom - predovšetkým so študovňou a knižnicou, oddelením predarchívnej starostlivosti a reštauračnými a konzervačnými pracoviskami. V III. ročníku absolvovali 15 - dňovú prax v oddelení starých a nových fondov (poslucháči sa na týchto pracoviskách postupne vystriedali). Prax vo IV. ročníku absolvovali na konkrétnom materiálovom oddelení (podľa orientácie diplomovej práce). Odbornú prax študenti vykonali po ukončení ročníka, v jesennom termíne. Konkrétny termín konania praxe a jej detailná obsahová náplň boli vecou dohody učiteľa povereného vedením praxe (Juraj Roháč) so zástupcom SNA (Elemír Rákoš).

Po vzniku samostatnej Katedry archívnictva a PVH na FIF UK roku 2000 sa učitelia katedry viac ráz stretli s vedením SNA, aby sa vzájomne informovali o koncepcii výučby (na FIF UK sa začal v tom čase pripravovať nový kreditový systém výučby) a o

svojich predstavách realizácie praxe. SNA zdôrazňoval, že rozsah a obsah praxe je treba zosúladiť s plánovanými úlohami archívu a požiadavkami katedry. Žiadal zároveň zmluvne dohodnúť spoluprácu SNA a FIF UK a vyriešiť aj otázku finančného odmenenia pracovníkov SNA zabezpečujúcich odbornú prax (dovtedy sa táto činnosť vykonávala bez nárokovania si na jej honorovanie). Vytvorená pracovná skupina (J. Roháč, E. Vrabcová, B. Slezáková) vypracovala na ďalších stretnutiach obsahové, didaktické a organizačné zameranie praxe a pripravila materiál o obsahu a rozsahu praxe po semestroch v jednotlivých oddeleniach SNA. V roku 2002 bola napokon vypracovaná a podpísaná rámcová zmluva o spolupráci medzi FIF UK a SNA (s účinnosťou od 11. 9. 2002) a vykonávacia zmluva o spolupráci na obdobie akademického roka 2002/2003 (takáto vykonávacia zmluva sa každoročne pripája k rámcovej zmluve ako jej integrálna súčasť na nasledujúci akademický rok). Na základe vykonávacej zmluvy (článok V.) uzatvára FIF UK s vybranými odbornými pracovníkmi SNA dohodu o vykonaní práce za finančnú odmenu.

Postupný prechod štúdia z klasického na kreditový systém spôsobil v realizácii praxe isté problémy. Vzhľadom na podmienku uzavretia letného semestra do konca júna nemohla byť prax v školskom roku zaraďovaná ako doposiaľ - t. j. až po ukončení ročníka, ale musela sa presunúť na začiatok zimného semestra. Táto skutočnosť viedla v prechodnom období k nárastu počtu dní praxe absolvovanej v SNA - poslucháči kreditového štúdia (II. a III. ročník) museli v školskom roku 2002/2003 vykonať do konca júna prax za príslušný ročník a v mesiacoch september - október už aj prax v začínajúcom sa ročníku.

V súčasnosti absolvuje poslucháč študijného odboru *archívniectvo a PVH* počas svojho päťročného štúdia 11 týždňov odbornej archívnej praxe, 1 týždeň odbornej archívnej exkurzie a 4 týždne diplomovej praxe (denne poslucháč na praxi odpracuje 6 pracovných hodín). Kvôli vyváženosti učebných plánov bude katedra v najbližšej budúcnosti rokovať so školiacim pracoviskom o možnosti presunutia odbornej praxe na začiatok letného semestra.

Počas päťdňovej *odbornej archívnej exkurzie* (3 semester) sa

študenti zoznamujú s vybranými významnými archívnymi pracoviskami - jednotlivými typmi štátnych archívov a archívmi organizácií osobitného významu a spoznávajú základné úkony archívnej práce. Exkurzia vo vybraných archívnych zariadeniach sa (v snahe minimálne narušiť vyučovací proces) neuskutočňuje súvisle, ale návštevy jednotlivých archívov sú rozložené na celý semester.

Odborná archívna prax v 2. ročníku (4. semester) - *odborná archívna prax 1* - (5 dní) sa realizuje v SNA. Študenti sa na nej zoznamujú s dejinami SNA, so štruktúrou SNA a s jeho archívnymi fondami, s činnosťou archívu a medziarchívu, s prácou jednotlivých oddelení, s využívaním archívnych dokumentov na historické bádanie a v správnej agende.

V 3. ročníku (6. semester) poslucháči na 15 - dňovej praxi (*odborná archívna prax 2*) v SNA v oddelení starých a nových fondov získavajú poznatky zo spracúvania archívneho materiálu - zo skartácie, usporadúvania a vybavovania spisov v rámci správnej agendy. V oddelení predarchívnej starostlivosti sa zúčastňujú výkonu skartačnej činnosti v teréne a zoznamujú sa s prácami vo sfére predarchívnej starostlivosti. V

oddelení archívnych informácií sa oboznamujú s praktickou činnosťou pri vybavovaní správnej agendy, s aplikáciou automatizovaného systému úradu v správe registratúry archívu a s prácou bádateľne.

Počas 15 - dňovej odbornej archívnej praxe vo 4. ročníku (8. semester) - *odborná archívna prax 3* - sa študenti učia inventarizovať a katalogizovať, vyhotovovať evidenčné a archívne pomôcky a zabezpečovať bádateľský servis; oboznamujú sa aj s platnou legislatívou a poznatkami archívneho menežmentu. Aj táto prax sa uskutočňuje v SNA.

Odborná archívna prax 4 - 9. semester (5. ročník) - sa zvyčajne uskutočňuje už v tom archíve, v ktorom študent bude pracovať na svojej diplomovej práci. Počas 20 - dňovej praxe by mal študent vykonávať odbornú prácu archivára v plnom rozsahu.

Je takto rozdelená a zabezpečená praxe na dostatočnej úrovni a prispieva k výchove erudovaného archivára, teoreticky a prakticky dobre pripraveného odborníka? Vzbudzuje u poslucháča skutočný záujem o študovaný odbor a jeho ďalšie rozvíjanie? Motivuje študenta, aby sa po skončení štúdia

zaujímal o prácu v archíve? Vo vyhodnoteniach odbornej praxe, ktoré zasiela SNA a ďalšie vybrané archívne pracoviská KAPVH FIF UK sa obvykle konštatuje dobrá odborná a jazyková pripravenosť poslucháčov, zvládnutie pridelených úloh, ich disciplinovanosť a živý záujem o problematiku praxe. Archivári, ktorí sa podieľajú na zabezpečení praxe a ktorým určite záleží na jej kvalite, upozorňujú však na niektoré problémy pri jej realizácii, ktoré nemožno nechať bez povšimnutia (je to, predovšetkým, požiadavka zväčšenia rozsahu praxe a korekcií v jej obsahovej náplni). Naším spoločným záujmom je, aby prax bola skutočne odborná - teda dôsledne premyslená a pripravená, aby poslucháča vedomostne obohatila a aby ho zaujala. Nemyslím si, že cestou k tomuto cieľu je kvantitatívne rozširovanie praxe - napokon, zmenu rozsahu praxe neumožňujú ani stanovené učebné plány. Limitujúcim faktorom (pre katedru) je nepochybne i (akokoľvek z pohľadu archivárov iba symbolická) finančná odmena za zabezpečovanie praxe. Skvalitnenie praxe možno dosiahnuť najskôr prehĺbením osobného kontaktu s archivármi, ktorí sa zúčastňujú na realizácii odbornej praxe - nazdávam sa, že by bolo užitočné, keby prax

poslucháčov v SNA (ktorý by mal naďalej zostať hlavným školiacim pracoviskom pre študentov archívniectva - či ním však zostane aj vtedy, keď fakulta nebude môcť finančne odmeňovať jeho pracovníkov, je otázne) zabezpečoval malý tím pracovníkov, ktorí by sa poslucháčom počas praxe mohol naplno a sústavne venovať (mali by to byť skúsení archivári s dlhoročnou praxou, skutočné osobnosti, ktoré sú *zapálené* pre svoju prácu a ktoré osobným príkladom a schopnosťou odovzdávať svoje vedomosti dokážu získať záujem poslucháča). Každý poslucháč by mohol mať prax na konkrétnom pracovisku aj čiastočne osobne modifikovanú a pripravenú - *ad personam* - teda postavený individuálny plán praxe (na základe konzultácie archivára s jeho učiteľom a poslucháčom). O priebehu praxe by si praxujúci študent viedol pracovný denník, ktorý by kontroloval archivár, poverený zabezpečením praxe na príslušnom pracovisku SNA a na základe ktorého by potom pripravil vyhodnotenie praxe. Denník by dostatočne informoval o priebehu praxe aj učiteľa archívniectva na katedre - pre praktikanta by to bola zároveň užitočná sebareflexia, kritický pohľad na svoju činnosť.

Na odbornej praxi by si poslucháč mal overiť a prehĺbiť poznatky získané v teoretickej podobe na škole, konkretizovať ich (napr. spoznanie reality spisovej manipulácie, alebo priebehu vyraďovacieho konania). Treba si neustále pripomínať, že odborná prax zohráva dôležitú úlohu pri formovaní odborného i osobnostného profilu budúceho archivára. Škola učí len základom, nekreuje hotového archivára - supermana, či akéhosi Vševedka, ktorého možno okamžite zaradiť na ktorékoľvek konkrétne miesto v archívnej organizácii a zadať mu určitú úlohu. Archivárom sa absolvent archívneho štúdia stáva až v praxi a celoživotným vzdelávaním.

Úlohou odbornej praxe je získať záujem študenta o archívnu prácu, ukázať mu nielen jej náročnosť a problémy, ale aj perspektívy a (akokoľvek to znie nadsadene) aj romantiku, objavnosť, dobrodružstvo archivárovej práce! Študent je vnímavý - neomylné vycíti skutočný záujem o svoju osobu, odhalí formalizmus, predstieranú kolegiálnosť, prezieravosť, absenciu stavovskej solidarity, záujmu o vec, nevedomosť, povrchnosť a ľahostajnosť. Mimoriadne citlivo vníma aj atmosféru pracoviska a medziľudské

vzťahy - i to napokon môže byť rozhodujúcim momentom pri uvažovaní o ďalšom pôsobení či zotrvaní v archívoch.

KAPVH nemá iluzórne predstavy o súčasnom vysokoškolskom štúdiu archívniectva na FIF UK ako o ideálnom modeli výchovy archivára a ani si nenárokuje na patent na rozum. Je pripravená prijať všetky tvorivé podnety zamerané na skvalitnenie archívneho štúdia. Nestačí však len kritizovať, ale treba povedať, ako problém riešiť! Kontakt s archívnu praxou je pre prácu katedry nezastupiteľný - odtiaľto by mala dostávať látku, materiál, teda *rákošovsky* povedané - *štof*, na základe ktorej bude môcť prehĺbovať a konkretizovať výučbu jednotlivých predmetov, predovšetkým archívniectva.

Pripravované učebné plány študijného odboru archívniectva a PVH (bakalárske, magisterské a doktorské štúdium) už reagujú na niektoré podnety na priblíženie výučby požiadavkám modernej archívnej práce a opätovne potvrdzujú aj význam odbornej archívnej praxe vo výchovnom procese. (Už Cicero predsa tvrdil, že *Usus magister est optimus - Prax je najlepšou učiteľkou.*) Skvalitnenie učebného a výchovného

procesu sa rozhodne neprejaví v kvantitatívnych ukazovateľoch - treba si uvedomiť, že katedra je personálne a finančne limitovaná. Predstavy o odbornom profile archivára 21. storočia sa teda môžu realizovať len prehlbovaním kvality výučby, v úzkej spolupráci školy a archívov. Vzhľadom na zmenu skladby sústavy archívov, na nárast počtu i významu neštátnych archívov a na perspektívy uplatnenia sa budúcich archivárov v praxi sa budeme musieť zaoberať aj myšlienkou uskutočňovať odbornú

archívnu prax v rôznych typoch archívov a osobitne sa zamerať na problematiku správy registratúry.

Problém odbornej archívnej praxe je zároveň problémom kvalitného archívneho štúdia a kvalitných archívnych pracovísk. Ak sa budeme navzájom počúvať a kooperovať, ak si dokážeme rozdeliť zodpovednosť a prevziať svoj podiel pri výchove budúceho archivára, budeme určite úspešní. Hľadajme teda spôsob, ako nastolené problémy riešiť.

Juraj Roháč

1 - Roháč, J.: Teória a prax vo výučbe archívnictva.

In: Sborník archivních prací, 39, 1989, č. 2, s. 529.

2 - Húščava, A.. Archívnictvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v r. 1945 - 1965 (K 15. výročiu zriadenia archívneho štúdia na FF UK v Bratislave).

Slovenská archivistika, 1, 1966, č. 1, s. 165.

3 - Roháč, J.: cit. dielo

4 - Tamže, s. 530.

5 - Novák, J. - Tischlerová, M.: Správa o štúdiu archívnictva na Filozofickej fakulte UK v Bratislave v školskom roku 1971/72.

Slovenská archivistika, 8, 1973, č. 1, s. 172 - 173.

6 - Správa o štúdiu archívnictva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v školskom roku 1974 - 1975.

Slovenská archivistika, 10, 1975, č. 2, s. 220 - 221.

7 - Tischlerová, M.: Z povinnej praxe poslucháčov archívnictva v školskom roku 1975/76.

Slovenská archivistika, 11, 1976, č. 2, s. 205 - 206.

8 - Roháč, J.: cit. dielo, s. 530.

9 - Tamže, s. 531.

10 - Tamže, s. 530 - 531.

11 - Novák, J.: Správa o štúdiu archívnictva na Filozofickej fakulte UK 1989/90.

Slovenská archivistika, 26, 1991, č. s. 194.

POZNÁMKY K VYSOKOŠKOLSKÉMU ŠTÚDIU ARCHÍVNICTVA

Vážené kolegyně, vážení kolegovia!

Vo svojom príspevku, pôvodne pripravovanom ako koreferát, chcela by som povedať niekoľko slov k uvedenej téme z pohľadu mojej štyridsaťročnej praxe v slovenskom archívniectve. Referát som rozdelila na dve časti: v prvej budem citovať z „análov“ slovenského archívniectva a v tej druhej ponúkam na zamyslenie môj súčasný názor.

Citujem: „V našom príspevku sa zameriame najmä na dva veľmi aktuálne a svojím spôsobom aj dva akútne problémy slovenského archívniectva: výber, výchova a rozmiestňovanie kádrov a hodnotenie pracovníkov. Vysokoškolské vzdelávanie v odbore archívniectvo sa realizuje od roku 1949 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Nebudeme sa na tomto mieste zaoberať osnovami štúdia, aj keby sa žiadalo tieto prispôbiť požiadavkám moderného archívniectva, svoju pozornosť zameriame len na prax poslucháčov. Z pohľadu riadiaceho orgánu sa ukazuje potreba rozšíriť prax poslucháčov tak, aby sa budúci

archivári lepšie oboznámili svojou perspektívnou prácou a pracoviskom. V súčasnosti sa prax realizuje v rozsahu 10 týždňov počas celého štvorročného štúdia nasledujúco: po 2. semestri 1 týždeň (sústredenie poslucháčov na fakulte – denne 4 hodiny paleografické cvičenie, 4 hodiny exkurzia po bratislavských archívoch); po 4. semestri 2 týždne v archíve; po 6. semestri 3 týždne v archíve; po 7. semestri 4 týždne, ale diplomovej praxe. Odporúčame rozšíriť prax hneď od 1. ročníka, a to už po 2. semestri v minimálnom rozsahu 2 týždňov, a to priamo v archíve, obdobne po 4. a 6. semestri v rozsahu 3, resp. 4 týždňov.“ – toľko z referátu A. Paulusovej a M. Stieberovej na tému „Vedecko-metodické riadenie archívov v SSR“, ktorý odznel v rámci sympózia Sekcie archívniectva a pomocných vied historických „Archívniectvo a úlohy súčasnej vedy“ v roku 1987 v Rimavskej Sobote.

A čo sa zmenilo za šesťnásť rokov? Dĺžka praxe sa síce upravila, štúdium sa vrátilo späť do pôvodného

rozsahu piatich ročníkov, ale problémy zostali. Absolvent štúdia archívniectva po nástupe do archívnych služieb zisťuje, že širokospektrálna práca archivára sa diametrálne odlišuje od toho, na čo sa päť rokov pripravoval na fakulte a k čomu „privoňal“ v rámci praxe v Slovenskom národnom archíve. To boli ale aj moje pocity v roku 1962, po nástupe vtedy do Štátneho slovenského ústredného archívu na základe umiestnenky. V oddelení dejín socializmu som sa naživo stretla s predarchívnu starostlivosťou, preberaním prírastkov, spracúvaním registratúr povereníctiev, a neskôr v bádateľni archívu som musela vedieť informovať bádateľov o možnostiach štúdia archívnych dokumentov k danej téme nie len v ústrednom archíve, ale aj v iných štátnych archívoch, ako aj písomne odpovedať na dopyty žiadateľov o správne informácie. A to všetko som sa musela naučiť, ako sa hovorí „za pochodu“.

Navrhujem, aby sme sa teraz zamysleli nie len nad praxou poslucháčov, ale hlavne nad osnovami štúdia archívniectva a pomocných vied historických, že do akej miery vyhovujú modernému slovenskému archívniectvu. Rozhodne treba uznať vysokú kvalitu odbornej prípravy poslucháčov

z pomocných vied historických, ich jazykovú prípravu (latinčina, nemčina, maďarčina), prehľad z dejín národných i svetových. Ale nie je to málo, ako aj neskoro pre základný predmet „ARCHÍVNICTVO“ tri semestre po dve hodiny týždenne od tretieho ročníka? Alebo aj pre dva ďalšie doplňujúce predmety: jeden semester dve hodiny týždenne v štvrtom ročníku „OCHRANA ARCHÍVNYCH DOKUMENTOV“ a v piatom ročníku jeden semester dve hodiny týždenne „INFORMATIKA PRE ARCHIVÁROV“? Nehovoriac už o tzv. výberových predmetoch v desiatom semestri, z ktorých sú tri rýdzo archivárske (Archívny manažment, Správa registratúry a archívy, Najnovšie poznatky metodológie archivistiky), ale koľko poslucháčov si ich zapíše v závere štúdia? A vôbec, prečo je predmet „SPRÁVA REGISTRATÚRY A ARCHÍVY“ len výberový, keď predarchívna starostlivosť patrí medzi základné odborné činnosti štátnych archívov? Pozrime sa však aj na dva ďalšie ťažiskové predmety, mimoriadne dôležité pre absolventov po ich nástupe do archívnych služieb: „DEJINY SPRÁVY“ sa síce prednášajú štyri semestre po dve hodiny týždenne v prvom a druhom ročníku, ale len jeden semester, ten posledný, je

venovaný 19. a 20. storočiu (obsahuje: Premeny správy na Slovensku od 1848 do 1918, Verejná správa v Československu od 1918 do 1939, Správa I. Slovenskej republiky 1939 – 1945, Slovenská národná správa v rokoch 1943 – 1992, Československá štátna správa 1945 – 1992, Správa Slovenskej republiky 1993 – 2000). Vďaka administratívno-správnym reformám za ostatných stopäťdesiat rokov je to učebná látka nie na jeden semester, ale najmenej na tri! Podobne je to aj s „DIPLOMATIKOU“, kľúčovou pomocnou vedou historickou, zdanlivo skutočne dobre saturovanou počtom prednášaných hodín – štyri semestre po štyri hodiny týždenne v treťom a štvrtom ročníku; ale zase len jeden semester, ten posledný, sa zaoberá obdobím od roku 1848, t.j. od písomností centrálnych uhorských inštitúcií po písomnosti slovenských národných orgánov vrátane (Písomnosti centrálnych uhorských inštitúcií 1848 – 1918, Písomnosti stolíc a miest v 19. storočí, Diplomatická produkcia po vzniku Československa, Písomnosti slovenských národných orgánov).

K „ODBORNEJ ARCHÍVNEJ PRAXI“ zatiaľ len toľko, že oproti v prvej časti spomínanej dĺžky praxe,

vtedy vrátane aj diplomovej praxe, je to kvantitatívne podstatne viac, približuje sa to sčasti odporúčanej úprave z roku 1987; spolu s päťdňovou archívnu exkurziou v treťom semestri je to šesťdesiat pracovných dní, t.j. dvanásť týždňov v nasledujúcej špecifikácii: v 4. semestri 5 dní, 6. semestri 15 dní, 8. semestri 15 dní a 9. semestri 20 dní. Zostávam však pri našom názore spred šesťnástich rokov, aby prax sa začala už v prvom ročníku, zásadne nadväzovala na prednášané predmety (a nepredbiehala ich), ale na zamyslenie je aj správnosť riešenia miesta odbornej praxe v ostatných rokoch - jej sústredenia výlučne do Slovenského národného archívu.

Rada by som sa ešte raz vrátila k predmetu „ARCHÍVNICTVO“. Pod týmto súhrnným názvom je v podstate „melange“ niekoľkých predmetov všeobecných a predmetov základných odborných činností archívov (Archívnictvo a archivistika vo vzťahu k pomocným vedám historickým, Základná archívna terminológia, Dejiny archívov vo všeobecnosti, Archívna organizácia na území dnešného Slovenska, Vznik a vývoj archívnej teórie; Základy archívnej praxe, Archívna technika, Preberanie a akvizícia archívneho materiálu, Sprístupňovanie archívnych do-

kumentov; Genéza archívneho fondu, Klasifikácia archívnych dokumentov a fondov, Súčasná archívna teória a prax, Archívna legislatíva). Pýtam sa, či by nebolo vhodné „rozobrať“ tento roky – rokúce zaužívaný názov spolu aj s „náplňou“ na niekoľko samostatných predmetov zodpovedajúcich modernej archívnej teórii a praxi? Samozrejme aj s pridaním určitého počtu vyučovacích hodín a s postupným zaraďovaním predmetov už od prvého semestra. K niektorým predpokladaným predmetom – napr. „sprístupňovanie archívnych dokumentov“ – mala by sa hneď viazať aj praktická časť, nazývaná niekedy ako priebežna prax, lepšie povedane praktické cvičenia, konané nie však na pôde Alma Mater, ale v archíve (napríklad ako my sme to mali kedysi s pani docentkou D. Lehotskou v Archíve mesta Bratislavy). Túto úlohu, teda praktické cvičenia - a to nie len z tohoto jedného predmetu, ale aj ďalších, ktoré si túto „doplnkovú“ formu výučby vyžadujú, mohol by na seba prevziať práve Slovenský národný archív; na odbornej praxi po každom ročníku, počnúc prvým a končiac štvrtým ročníkom, v rozsahu vždy troch týždňov (v prvom ročníku mala by sa do toho zarátať aj päťdňová archívna exkurzia) mali by

sa však podieľať všetky štátne archívy, ústredia i pobočky, vrátane Štátneho ústredného banského archívu a Archívu mesta Bratislavy. Odborná prax by sa samozrejme mala konať v tom období, kedy už neprebíha výučba, teda od druhej polovice mája do prvej polovice septembra vrátane aby nenarušovala vyučovací proces.

Napokon by som chcela povedať ešte niekoľko slov k prípadne konečne realizovanému bakalárskemu štúdiu archívnictva. Pociťujeme nedostatok kvalifikovaných archívárov, ktorí by vyplnili medzeru v odborných zamestnancoch medzi stredoškólakmi (dnes už sčasti len so všeobecným stredoškolským vzdelaním a archívnym kurzom na Inštitúte verejnej správy) a vysokoškólakmi, absolventmi štúdia archívnictva. Osobne si to predstavujem tak, keby bakalárske štúdium bolo o niečo viac ako kedysi nadstavbové štúdium archívnictva na Strednej knihovníckej škole, ale menej ako univerzitné magisterské štúdium. Osnovy by mali byť diferencované, v bakalárskom štúdiu zamerané viac na kvalifikovanú prácu v základných odborných činnostiach archívu, ale pri tom aj na dobré základy, podčiarkujem - v primeranom rozsahu - z pomocných vied historických, dejín správy,

národných i svetových dejín, ale aj jazykov. Prihováram sa však za trojročné bakalárske štúdium (a nie navrhované štvorročné), ktoré by bolo svojim obsahom skutočne

prispôsobené k úlohám a pracovným povinnostiam archivára 21. storočia v štátnej a verejnej službe, ale aj v súkromnej sfére.

Ďakujem za pozornosť.

V Liptovskom Jáne 6. novembra 2003

PhDr. Mária Stieberová, CSc.

Vydáva Spoločnosť slovenských archivárov 10 x ročne

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová, I.Graus,
V. Hrtánková, V. Morišová

Technická úprava: ŠOKA v Šali, J.Benciová

Náklad: 380 ks

Povolilo: MK SR 1472/96